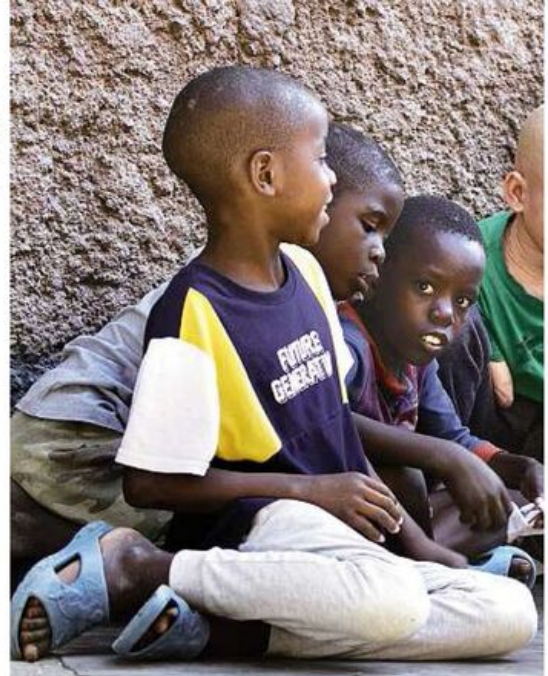

Bílá barva jako prokletí

Narodili se jiní. Bílí. V černé kontinentální Africe. A kvůli tomu zažívají stigmatizaci a násilí, jsou mrzačeni, unášeni a vražděni. Afrikanistka a kulturní antropoložka **Mgr. KATEŘINA MILDNEROVÁ (47), Ph.D., z Univerzity Palackého v Olomouci se vydala do míst, kde se lidé s albinismem stávají obětí čarodějnických rituálů, ale i tam, kde jsou tito „jiní“ naopak považováni za bytosti s nadpřirozenou mocí. Jak probíhají rituální vraždy? Co se stane matce, jež porodí albína? A kam mizí děti, které byly napadeny?**

► Vlevo je chlapec, který přežil brutální rituální útok, žije daleko od domova v dětském domově v Zambii. Vpravo posvátná albínka před svatyní božstva Segbo Lisa v Beninu.

■ Proč vás albinismus jako téma tak zaujal?

Poprvé jsem se s lidmi s albinismem setkala při výzkumu covidu-19 v Zambii. Tehdy mě zaujalo, že na ně všichni ostatní svalovali vinu za pandemii. Tvrdili, že covid rozšířili albíni. Do té doby jsem si všímala spíše jednotlivých náznaků nevole. Třeba že když někdo potkal člověka s albinismem, odplivl si pod tričko, aby zahnal prokletí. Až covid-19 mě však přivedl k otázce, proč jsou lidé s albinismem považováni v této zemi za prokletí a jaké mýty a předsudky se k nim vážou.

■ A tak jste se rovnou vydala do Zambie to prozkoumat?

Ano, v roce 2023 jsme vyrazili do hlavního města Lusaka na komplexnější výzkum. Začali jsme se studenty Univerzity Palackého zkoumat, jak děti s albinismem na smíšených školách vnímají svou jinakost a jaká je jejich každodenní žitá realita. Zambijská vláda sice propagovala inkluzi, ale děti ve školách často zažívaly šikanu, a kvůli zrakovým vadám nebyly schopné číst texty z učebnic ani z tabule. Druhou část výzkumu v terénu jsem pak podnikla už bez studentů, jen s fotografem Antoniem Cossou.

■ Jak jste se od albínů ve školách dostala k rituálním vraždám?

Právě v době našeho výzkumu k několika takovým případům došlo. Přesunula jsem se tak k poměrně nebezpečnému tématu. Zambie je podle nezávislé expertky OSN pro práva lidí s albinismem jedinou zemí, jež dosud neratifikovala dokument týkající se vymýcení takzvaných škodlivých praktik spojených s albinismem (tzv. *Akční plán Africké unie, pozn. red.*). Patří mezi ně rituální vraždy, mrzačení, únosy, znásilňování, vykrádání hrobů nebo obchodování s lidmi. V jižní Africe jsou tyto případy násilí bohužel poměrně časté a Zambie je jednou z mála zemí, které se touto problematikou zabývají jen okrajově.

■ V Zambii je přitom velmi rozšířené křesťanství. Jak je možné, že křesťané něco takového dopustí?

Tuto otázku jsem si kladla také. Zambie je z velké většiny křesťanská, kostely jsou tam na každém rohu a lidé jsou hluboce věřící. Sama jsem byla překvapená, že lidé, kteří věří v Boha a jeho ochrannou moc, mohou páchat tak brutální činy. Velkou roli podle mě hraje extrémní chudoba v kombinaci s nízkou úrovní vzdělání a také nedostateč-

ný právní rámec ochrany a selhávání systému trestní justice. Případy násilí a vražd nejsou řádně vyšetřovány, pachatelé často zůstávají nepotrestáni, což v kombinaci s rozšířenou představou, že lidé s albinismem nejsou lidmi, nýbrž duchy, vytváří prostředí, v němž se do této zvrácené kriminální mašinerie neváhají zapojit ani lidé z nejbližšího okolí obětí.

„Aby zahnal prokletí, odplivl si pod tričko.“

■ Proč by chtěl někdo ublížit albínovi?

Protože člověk s albinismem je zpeněžitelný. Místní lidé věří, že to není člověk, ale duch, takže když ho zabijí, vlastně nezabíjejí člověka. Na pozadí rituálních vražd stojí víra, že části těl albínů lze využít k čarodějnickskému rituálu, a zajistit si tak bohatství, moc či štěstí v podnikání. Může jít například o politický úspěch ve volbách, lepší podmínky pro podnikání nebo náhlé zbohatnutí, ale také třeba o vyléčení z vážné nemoci.

■ Jak dlouho už se násilí proti albínům děje?

Jedná se o poměrně novodobý fenomén. První zdokumentované případy pocházejí z Tanzanie z roku 2004. Není vyloučeno, že

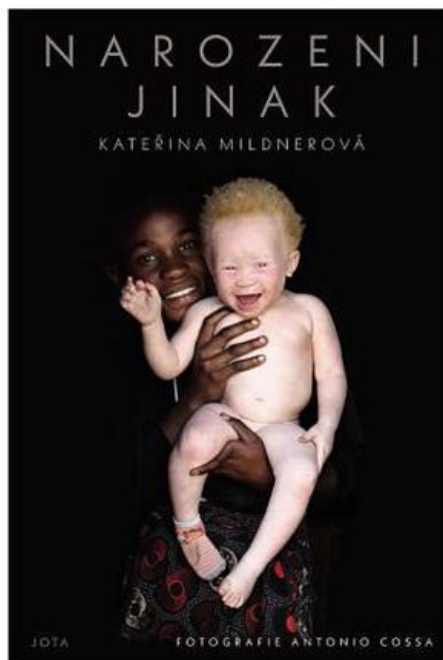
k násilí páchanému na albínech docházelo i dříve, neexistují však k tomu žádné písemné doklady. Traduje se, že v oblasti Velkých jezer využívali rybáři části těl lidí s albinismem k tomu, aby měli větší úlovky. Počátkem našeho století se začaly rituální vraždy hojně objevovat v souvislosti s komerční těžbou zlata a diamantů. Tradiční léčitelé začali nabízet amulety z částí těl albínů s příslibem, že pomohou podnikatelům odhalit nová ložiska a zajistit úspěch v těžbě a obchodě. Mezi lety 2007 a 2010 došlo v Tanzanii přibližně ke stovce incidentů, při nichž byli lidé s albinismem napadáni mačetami a byly jim odebírány kusy těla – ruce, prsty, končetiny, ale i další části.

■ Týkalo se to především dospělých, nebo byly mezi oběťmi i děti?

Před rokem 2019 byli v Zambii napadáni převážně dospělí muži, ženy „jen“ ve dvou případech. Po roce 2019 jsou ale mezi zdokumentovanými oběťmi převážně děti ve věku od dvou do třinácti let. Podobné je to v Malawi, kde děti tvoří přibližně 78 až 80 procent obětí. Děti se hůře útokům brání a jsou také snadněji manipulovatelné. Zároveň to má podle jednoho z léčitelů, s nímž jsem mluvila, i spirituální podtext. Tělo dítěte je při čarodějnickskému rituálu považováno za cennější, protože dítě je vnímáno jako čisté, nevinné a jeho krev „svěžejší“. Proto má v rámci takzvané imitativní magie dítě větší spirituální hodnotu (*imitativní magie je magická praktika založená na přesvědčení, že napodobením určitého děje nebo vytvořením kopie nějakého objektu – či člověka – lze reálně ovlivnit skutečnost na dálku, pozn. red.*).

■ Kdo jsou ti pachatelé?

Nejčastěji jde o organizované přeshraniční zločinecké sítě, které působí v hraničních regionech Zambie, Tanzanie, Malawi

▲ Kniha *Narození jinak* Kateřiny Mildnerové vyšla letos.

a Mosambiku. V čele zločinecké skupiny bývá tradiční léčitel, který zná rituál a ví, které části těla jak využít. Poté je tam klient – často zámožný podnikatel, politik nebo jiná vlivná osoba, jež má peníze na to, aby si část těla člověka s albinismem koupila. Podle našich zjištění se cena jedné části končetiny pohybuje mezi jedním až dvěma miliony korun. Do skupiny patří také nájemní vrazi a takzvaní náhončí, kteří lidi s albinismem vytipují a dodají. Velmi často je do toho zapojen také někdo z rodiny oběti, kdo zná denní rytmus dítěte a ví, jak ho vylákat z domu.

■ Takže děti s albinismem nejsou v bezpečí ani ve vlastní rodině?

Bohužel ne. Ani rodina, ani sousedé je neochrání. Žijí v permanentním strachu o svůj život, protože nemohou důvěřovat téměř nikomu. Ani učitelé ve škole. Máme

i případy, kdy byl učitel zapletený do pokusu o únos dítěte s albinismem.

■ Dají se zadavatelé těchto zločinů vypátrat a odsoudit?

Většinou se přesně neví, kdo zadavatelem je. Ve vzácných případech jsou potrestáni ti, kdo vraždu provedou, nebo někdo z ro-

„Rituální vraždy, mrzačení, únosy, znásilňování...“

diny, kdo oběť vytipuje. Známy je třeba případ z Malawi z roku 2022, kdy byla za vraždu dvacetiletého mladíka s albinismem potrestána dvanáctičlenná skupina, v níž byli i bratr oběti, katolický kněz, policista, léčitel a politik.

■ Když se bavíme o rituálních útocích či vraždách, znamená to, že samotný útok provází nějaký rituál, nebo že části těl jsou následně při rituálech použity?

Samotný útok a případná vražda jsou s čarodějnickým rituálem často přímo spojené. V některých případech rituál probíhá přímo na místě útoku. Při jednom z posledních případů, který jsme sledovali na hranici Tanzanie a Zambie, jsme byli přímo na místě činu a mluvili s pozůstalými. U mělkého hrobu oběti byly rozmístěné byliny, které zřejmě byly součástí rituálu. Při rekonstrukci jiného případu útočníci u soudu přiznali, že s useknutou paží oběti několikrát obešli strom a přímo na místě činu provedli čarodějnický rituál.

■ Jak je možné, že pachatelé uniknou přes hranice? To tam nejsou žádné kontroly?

Hranice jsou velmi propustné a nejsou příliš hlídané. Několikrát se stalo, že byl překupník zadržen na hranicích s částí těla člověka s albinismem normálně v batohu. Navíc neexistuje jednotný systém přeshraniční spolupráce policie. Když například pachatel uteče ze Zambie do Tanzanie, jeho dopadení už bývá velmi obtížné. Zambie je proto do určité míry zdrojovou zemí a části těl putují do sousedních zemí, jako jsou Malawi, Mosambik, Tanzanie nebo Kongo. Nájemní vrazi a překupníci se pohybují napříč celým tímto regionem.

■ Kolik lidí s albinismem v Africe žije? Existují nějaké odhady?

Spolehlivé statistiky neexistují. V Zambii se jejich počet odhaduje zhruba na 65 tisíc z celkové populace kolem 20 milionů, což je asi třetina procenta celkové populace. V oblastech Tanzanie, Zambie a Malawi je výskyt albinismu až patnáctkrát vyšší než v Evropě. Zatímco v Evropě se uvádí přibližně jeden člověk s albinismem na 20 tisíc

▼ Terénní výzkum v Zambii s Antoniem Cossou a Jamesem Kalole.

narozených, v Tanzanii je to zhruba jeden člověk na 1 400 narozených.

■ Čím je to dané?

Albinismus je vrozená genetická porucha. Zmutovaný gen může být také neaktivní a přenášet se z generace na generaci, takže dítě s albinismem se může narodit i dvěma rodičům, kteří sami albinismus nemají. Poměrně často tak v Africe potkáte rodiče s tmavou kůží, kteří mají třeba dvě děti s albinismem, nebo dokonce dvojčata. Pokud jsou oba rodiče nosiči neaktivního změněného genu, pravděpodobnost, že jejich dítě bude mít albinismus, je 25 %. Pokud je jeden rodič albin a druhý je pouze přenašečem neaktivního genu, je pravděpodobnost 50 %, a pokud mají albinismus oba rodiče, je pravděpodobnost 100 %.

■ Jak vnímají rodiče okamžik, kdy zjistí, že se jim narodilo dítě s albinismem?

Pro většinu žen, s nimiž jsem mluvila, je narození dítěte s albinismem obrovským šokem. Některé dítě odmítají a nechtějí přijmout, protože už v tu chvíli vnímají stigma, jaké se k mateřství takového dítěte váže. Často děti zavírají doma a nepouštějí je ven třeba do tří nebo čtyř let, protože se bojí odsouzení okolí. Z domova se tak stává bezpečné vězení.

■ Jak se k tomu stavějí otcové dětí?

Ve většině případů matku manžel po narození dítěte opustí, protože albinismus je vnímán jako prokletí. Žena je obviněna z cizoložství a vyhnána i s dítětem z domu. Přijde tak nejen o manžela, ale také o podporu rodiny a celé komunity. Stigma je provází celý život a přináší jim různé formy znevýhodnění, třeba na pracovním trhu.

Matky dětí s albinismem často žijí v extrémní chudobě. Právě proto se jim v rámci našeho projektu *Born Different* (Narození jinak) snažíme pomáhat.

■ Stává se, že matky chtějí dítě ihned po narození odložit, aby tomu všemu nemusely čelit?

Po krátkém období odmítnutí dítěte většinou přichází smíření. Převládne mateřský cit a také víra v to, že všechno, co Bůh stvořil, je dobré. Samotný proces odmítání však může začít už v porodnici. Matka dostane šok, když jí zdravotní sestry necitlivě oznámí, že porodila „ducha“ či chidangwalezu, tedy člověka s albinismem. Pokud matčina rodina dítě přijme, je samozřejmě mnohem jednodušší ho vychovávat. Matka ale přesto žije celý život ve strachu, že ho někdo unese, napadne nebo zabije. Je to opravdu těžký úděl.

„Překupníka zadrželi s částí těla v batohu.“

■ Jak to celé vnímají samotné děti? Měla jste možnost mluvit i přímo s nimi?

Ano. Děti s albinismem bývají velmi nespokojené, zakřiknuté a nedůvěřivé. Vyrůstají v sociální izolaci, často nemají žádné kamarády, lidé je na ulici slovně napadají a ve škole zažívají šikanu. Bylo pro ně velmi těžké s námi o svých pocitech mluvit. Proto jsme menším dětem dali pastelky a nechali je nakreslit svou rodinu, svůj život, to, čeho se bojí, nebo co jim naopak dělá

radost. Starším jsme dali fotoaparáty a nechali je formou fotodeníku zachytit svůj den – třeba chvíle, kdy se cítí v nebezpečí, jak vnímají spolužáky, školu nebo učitele. Nad fotografiemi se jim pak mnohem lépe mluvilo o tom, co prožívají.

■ Musí to být extrémně těžký boj. Neobjevují se tam případy sebevražd?

Nezaregistrovala jsem jediný případ, kdy by člověk s albinismem spáchal sebevraždu. To mě také překvapilo.

■ Mají lidé s albinismem možnost ze Zambie odejít a žít někde jinde?

Takto vůbec neuvažují. Řada z nich nemá dokončené ani základní vzdělání, někteří neumějí ani anglicky, i když je to oficiální jazyk Zambie. Nemají přístup k internetu ani mobilní telefony. Když jsme dětem v hlavním městě ukázali fotoaparát, některé ho viděly poprvé v životě. Lidé s albinis-

Kateřina Mildnerová při natáčení dokumentárního filmu *Černí Češi* v Namibii.

Muž s albinismem zasvěcený božstvu Segbo Lisa v Beninu.

mem žijí v takové izolaci, ať už v chudinských čtvrtích měst, nebo ve vzdálených venkovských oblastech, že si často vůbec neumějí představit, že by jejich život mohl vypadat jinak.

■ **Žádná ochrana pro tyto děti v Zambii tedy neexistuje?**

Některé matky se snaží děti umístit do speciálních internátních škol pro nevidomé a děti s albinismem, jež bývají lépe zabezpečené proti útokům a kde se děti vyhnou šikaně ze strany spolužáků a učitelů. Nicméně v Zambii jich je asi jenom pět, kapacita není velká. V Zambii existuje mezinárodní Úmluva o právech dítěte i strategický dokument Národní politika pro děti, který stanovuje vládní závazky a zajištění blaha a práv dětí v Zambii, avšak pro děti s albinismem žádná speciální ochrana neexistuje.

„Albinismus je vnímán jako prokletí.“

■ **Který z případů, s nimiž jste se setkala, vám nejvíce utkvěl v hlavě?**

Vždycky se říká, že nejsilnější je ten první. Pro mě to byl případ matky Eleny, ježž dvouletá dcera se stala nejmladší obětí rituálního útoku v Zambii. Velmi silně na mě tento příběh zapůsobil. Nedokázala jsem pochopit, jak může někdo napadnout dvouleté dítě, které spí doma s matkou a bratrem. Matku tehdy uprostřed noci probudilo bušení na dveře. Útočníci se vy-

dávali za policii a křičeli: „Zambijská policie, otevřete!“ Když rodina otevřela, vtrhli dovnitř a začali dítě masakrovat mačetou. Matce přitom drželi u hlavy pistoli. Holčička útok přežila, ale z důvodu ochrany byla matce odebrána a dodnes žije v dětském domově, kam za ní matka nemá přístup.

■ **Jak to myslíte, že jí byla odebrána?**

Je to praxe zambijských úřadů. Pokud dítě přežije rituální útok, bývá automaticky odebráno rodině a umístěno do dětského do-

movy se speciální ochranou. Úřady to zdůvodňují tím, že tam bude v bezpečí, útočníci se k němu nedostanou a dítě zároveň dostane vzdělání a péči. Rodiče o tom ale často sami nemohou rozhodnout. V některých případech dokonce ani nevědí, kde jejich dítě je. Znáám případ matky z východní provincie, již napadli syna a usekli mu malíček. Měla tři děti s albinismem a všechny tři jí byly s ohledem na incident odebrány. Dodnes neví, v jakém městě žijí.

■ **Jak může stát vzít někomu dítě?**

Prostě argumentuje tím, že děti chrání před dalším útokem, protože kdyby zůstaly na místě, útočníci by se mohli vrátit. Neexistuje prakticky žádná podpora přeživších ani rodin, které útok postihl. Mnohem účinnější by přitom podle mě byla ochrana rodiny a jejího prostředí. I my se snažíme pomáhat třeba instalací mříží do oken nebo zámků a petlic na dveře, aby byl dům alespoň částečně zabezpečený.

■ **Copak v Zambii neexistují třeba neziskové organizace, jež by těmto ženám nebo rodičům pomohly po právní stránce a zajistily navrácení odebraných dětí?**

Bohužel ne. V Zambii působí zhruba patnáct neziskových organizací na podporu lidí s albinismem, jež se však většinou sou-

Portrét matky s dítětem s albinismem v Zambii.

► Zleva: chlapec, který přišel o pravou paži při rituálním útoku, musí nyní psát levou rukou; dívka s albinismem se svou oblíbenou hračkou a matka s albinismem kojící své dítě.

středí na zdravotní aspekty, například na prevenci rakoviny kůže a distribuci opalovacích krémů. Tyto organizace jsou navíc velmi podfinancované a sociální systém péče o zneužívané nebo jinak zranitelné děti je přísný. Podle stejného systému postupují například i v případech, kdy dítě v rodině opakovaně zažívá sexuální násilí.

■ **Je stigmatizace – tedy společenské odsuzování lidí s albinismem – stejná po celé Africe?**

Mgr. KATEŘINA MILDNEROVÁ (47), Ph.D.

Sociální a kulturní antropoložka, afrikanistka a vysokoškolská pedagožka, která se více než dvacet let zaměřuje na problematiku magie, čarodějnictví a tradičního léčitelství v subsaharské Africe, stejně jako na socio-kulturní aspekty albinismu.

Během své profesní dráhy realizovala desítky terénních výzkumů v Zambii, Beninu a Namibii a přednášela na univerzitách v Africe i Evropě. Od roku 2015 působí na Katedře sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Dříve působila na Fakultě filozofické Západočeské univerzity v Plzni. V roce 2019 se stala předsedkyní České asociace afrických studií.

Je autorkou řady odborných i populárně-naučných knih, mimo jiné *Černí sokoli a Můj soused je čaroděj*. Podílela se na vzniku oceňovaného dokumentárního filmu *Černí Češi* a výzkumně-humanitárního projektu *Born Different* (Narození jinak) o životě s albinismem v Zambii, s nímž jí pomáhal uznávaný mosambický dokumentární fotograf Antonio Cossa (spolu jsou na snímku).

Ne, například v západní Africe najdeme zajímavý kontrast. Dělal jsem výzkum v Beninu a tam jsou lidé s albinismem také považováni za zvláštní bytosti, ovšem na rozdíl od východní a jižní části Afriky jsou zde uctíváni.

■ **Jakým způsobem?**

Jsou integrováni do tradičního náboženství Vodun (známé i jako africké vúdú, systém založený na víře, že vše živé i neživé má duchovní podstatu, pozn. red.) a většinou se jim tam nedostává žádného příkoří. Pár případů útoků v rámci černé magie nebo čarodějnických rituálů sice zdokumentováno bylo, ale jde opravdu o ojedinělé případy. Většina lidí s albinismem, kteří jsou součástí kultů Vodun, má vyšší společen-

„Jak může někdo napadnout dvouleté dítě?!“

ský a náboženský status, neboť je považována za inkarnaci stvořitelského božstva Segbo Lisa. Když jde člověk s albinismem v Beninu po ulici, lidé ho oslovují uctivým jménem tohoto božstva, Lisa. Rozhodně jsme tam nepozorovali, že by se báli chodit ven kvůli útokům nebo únosům, dokonce o nich ani nikdy neslyšeli.

■ **Měla jste možnost se vúdú rituálů účastnit?**

Ano. Výzkum tradičního náboženství Vodun jsem v Beninu dělala už v roce 2011 a vydala jsem o něm knihu *Pití fetišů*. Když jsem se tam v roce 2025 vrátila, zaměřila

jsem se přímo na rituály v chrámech Segbo Lisa, jež lidi s albinismem uctívají. Mohla jsem tam pozorovat, jak jsou lidé s albinismem do tohoto náboženství přímo včleněni. Zajímavé je, že tam neuctívají jen osoby s klasickým OCA1, tedy celotělovým albinismem, ale i jedince s velmi vzácnou formou albinismu OCA3. Tito lidé mají takovou červenohnědou barvu kůže a rezavé vlasy a říká se jim v překladu „červené hlavy“, na rozdíl od „bílých hlav“. I oni jsou uctíváni a považováni za jednu z inkarnací božstva Segbo Lisa.

■ **Co když dítě s albinismem součástí Vodunu být nechce?**

Pokud jsou rodiče muslimové nebo křesťané, dítě touto cestou jít nemusí. Pokud jsou však vyznavači Vodunu, rodiče s dítětem automaticky podstoupí rituál. Přibližně sedm dní po narození je dítě přineseno do chrámu Segbo Lisa a rodiče musejí projít očistným rituálem a dodržovat řadu tabu. Dítě potom dostane nové spirituální jméno a automaticky se stává součástí kultu, aniž by muselo projít iniciací, protože je považováno za zhmotnění samotného božstva. Oproti tomu lidé bez albinismu musejí podstoupit několikastupňový iniciační rituál, aby se stali členy stejného kultu.

■ **Jak prakticky probíhal váš terénní výzkum v Zambii? Jak jste hledala rodiny a lidi, kteří byli ochotni s vámi mluvit?**

Metodou sněhové koule – od jednoho respondenta jsme se dostávali k dalším. Využívali jsme síť neziskových organizací, jež lidi s albinismem sdružují, a také specializované školy, kde je třeba třicet nebo čtyřicet dětí s albinismem na jednom místě. Bylo to však složité. Lidé s albinismem se prakticky nepohybují na ulici, jsou často izolováni doma, a v chudinských čtvrtích o nich dokonce ani jejich okolí nemusí vědět.

■ **Neměli jste s kolegou strach, že by vám mohl někdo ublížit, aby třeba zabránil šíření informací o masakrování albínů?**

Od začátku jsme si uvědomovali, že se pohybujeme na tenkém ledě. Zpočátku jsem se dokonce výzkumu přeživších rituálních útoků a samotných rituálních vražd bránila, protože mi to připadalo na hranici etiky antropologického výzkumu. Nehledě na to, že bych si z hlediska bezpečnosti sama netroufla do míst, kde došlo k rituálním vraždám, vůbec vyrazit. Nicméně fotograf Antonio pracoval ve válečných zónách na Blízkém východě a na Ukrajině, takže měl hranici vnímání rizika a nebezpečí úplně jinde. Navíc se v Africe dobře orientoval a dokázal najít tzv. fixery, kteří nám pomáhali v terénu. Vždy jsme však měli připravenou únikovou strategii.

■ **Museli jste ji někdy využít?**

Jednou ano. Ve městě Nakonde, kde jsme mapovali poslední případ rituální vraždy Michaela, mladého muže s albinismem. Měli jsme domluvený rozhovor se dvěma muži podezřelými z vraždy, kteří byli tou dobou ve vazbě. V den, kdy jsme za nimi měli jít, ale z vězení uprchly desítky vězňů. Nevíme, jestli je někdo pustil úmyslně, nebo bylo vězení nedostatečně zabezpečené, mezi uprchlými však byli samozřejmě i Michaelovi vrazi a pohybovali se volně po městě, kde jsme právě dělali výzkum. Bylo to pro nás jasné znamení, že okamžitě balíme batohy a ještě tu noc odjíždíme z města.

■ **Tak to jste měli štěstí. A co bude dál? Dostanou se výsledky vašeho výzkumu k zambijské vládě nebo k lidem, kteří by mohli tamní situaci změnit?**

Obávám se, že pokud se výsledky výzkumu dostanou do Zambie, už se tam nebudu moci z bezpečnostních důvodů vrátit, protože pro vládu nemusejí být tyto informace příjemné. Mohly by poškodit reputaci země. Zároveň je ale potřeba o tématu na mezinárodní úrovni mluvit, aby se šířilo povědomí o tom, co se v těchto zemích děje, proč k rituálním vraždám dochází a jak proti tomuto bezpráví bojovat. A jak nastavit právní ochranu a legislativní rámce, jež by podobným zločinům proti lidskosti předcházely. Proto jsme také vydali knihu *Born Different* (Narození jinak), aby se tyto informace šířily dál.

Silvie Jurečková

